

До Научното жури, назначено
със Заповед № Рзз №1389/29.03.2018 г.
на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски”

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. Иван Русчев, доктор на науките, Юридически факултет, СУ „Св. „Климент
Охридски“

върху представения за публична защита дисертационен труд на

ИВАЙЛО СТОИЛОВ ВАСИЛЕВ,
редовен докторант в докторантска програма по Гражданско и семейно право,
Юридически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“,

на тема

„ДЕЙСТВИЕ НА ВПИСВАНЕТО ПО БЪЛГАРСКОТО ВЕЩНО ПРАВО“

за получаване на образователната и научна степен „ДОКТОР“

в научна област: 3. *Социални, стопански и правни науки*, професионално направление: 3.6.
Право

Уважаеми колеги, членове на научното жури,

Със заповед на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ № Рзз №1389/29.03.2018 г. съм назначен за външен член на научното жури, натоварено да проведе публичната защита на редовния докторант г-н Василев, а с решение на състава на журито от 5.04.2018 г. съм определен да изготвя рецензия в тази процедура. На основание чл.9 от ЗРАСРБ, чл.30, ал. 2 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ, представям на вниманието ви рецензията си върху дисертационния труд на редовния докторант г-н Ивайло Василев на тема: „ДЕЙСТВИЕ НА ВПИСВАНЕТО ПО БЪЛГАРСКОТО ВЕЩНО ПРАВО“.

I. Биографични бележки. Дисертантът г-н Ивайло Василев е роден през 1988 г., през 2014 г. завършва висшето си образование с магистърска степен по право в Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“. На 01.03.2015 г. е зачислен на редовна докторантура по гражданско и семейно право в същия факултет, като същевременно е и хоноруван асистент по Вещно право и Гражданско право – обща част в Катедра „Гражданскоправни науки“ към ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“. От 2017 г. е председател на УС на Сдружение „Национален семинарен център „Темида“ и ръководител на Кръжока по гражданско и търговско право към ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“. Участник с доклад в Международна конференция, организирана от ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“ (2017) както и от ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“ (2016), в Докторантска конференция, организирана от ИДП при БАН (2015), в конференцията „Актуални

въпроси на застрахователното право”, организирана от АС на САК, ВАДС, ИДП на БАН и Камарата на ЧСИ; в проекта „Soft Law и развитието на правото” (финансиран от Фонд „Научни изследвания” при ПУ „Паисий Хилендарски”, 2014-2015), а като студент – Участие в конференция „Актуални аспекти на религиозната толерантност в България” с доклад на тема „За придобиването на статус на юридическо лице на религиозните общности в България и в някои други държави”, проведена в ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски” (Проект за научни изследвания „Религиозната толерантност от Древността до наши дни”); участник и носител на награди в студентски научни конференции и състезания за решаване на казуси по гражданско и търговско право. Автор на 19 публикации, от които 7 по темата на дисертацията, а останалите – по актуални проблеми на частното и публичното право.

II. Бележки по дисертационния труд

Дисертационният труд е в обем от 291 страници, включващ увод; изложение; заключение; библиографска справка, съдържаща 187 съчинения, от които 159 на български език и 28 на английски, френски и немски език. Той е насочен към решаване на важен научен и приложен проблем, отразява и съвременните постижения на науката и практиката, систематизирани в уводната част на труда. Изложението е структурирано в четири глави, първата от които е посветена на общите положения на вписването, а следващите три: на отделни групи актове, с оглед на видовете действия на вписването. В тях авторът е предпочел да разглежда смислово **групи актове, и едва чрез тях – видовете действия на вписването**, като подборът на актовете навярно е избиращелен, т.к. напр. оповестително действие притежават всички видове актове, които са коментирани и в трите последни глави. Именно този подход е наложило например и при актовете с конститутивно действие – ипотеки, възбрани, отказ от вещни права, дисертантът да се връща по необходимост и на въпроса за тяхната противопоставимост и оповестително действие. Заглавията на главите (по актове) като да не са подчинени пряко на темата, която визира **действия на вписването** (а не актове); вероятно дисертантът е имал своите методологически съображения да избере такъв подход, а и в крайна сметка да успее да изкаже идеите си. Би могло, според мен, да се препоръча **преосмисляне на така избрания критерий, като водещо да бъде по-скоро действието на вписването**, а не актовете, доколкото и една подобна структура като че ли **повече ще съответства и на заглавието** на дисертационния труд.

Действието на вписването само по себе си по себе си е една безспорно интересна, класическа и вечно бъдеща интерес тема. Още първият бегъл поглед върху труда обаче показва, че изложението, респективно подбраната тема, е твърде широко формулирана за една дисертация за придобиване на образователната и научна степен доктор, което обяснява и съществуващите на места съдържателни непълноти.

Дисертационният труд прави опит, отвъд една сравнително подробна историческа и сравнително-правна част, да разгледа в цялост самата цялата процедура по вписването, отделните групи актове, подлежащи на вписване (*класифицирани съгласно възприетия от автора критерий, а именно преобладаващото, според него, действие на вписването при всеки един от тях*), а така и режима на отказите на съдията по вписванията с техните

материалноправни основания, респективно и процедурата по обжалването на тези откази. Безспорно амбициозният стремеж обаче да бъде покрит този огромен обем, като че ли на определени места, е попречил на дисертанта да постигне по-голяма задълбоченост при изследване на отделните хипотези, заявка за какъвто задълбочен маниер той вече в отделните си публикации, дава. **Твърде широкият предметен обхват на избраната дисертационна тема**, от една страна, и **ограничението в обема страници**, което докторската дисертация поначало предполага - от друга, е принудило автора да търси необходимия компромис, в резултат на което места го е лишило от възможността да покаже своето умение в дълбочина да анализира един относително малък по обем проблем, извеждайки на преден план уменията си за научен анализ. Нещо което видимо не му е чуждо, но не е имало как да бъде показано навсякъде в труда. При все това ми се струва, че **разпространето върху цялата проблематика на вписването тук едва ли може да се оцени като удачно**, макар и самият опит да бъде сторено това, да е безспорно проява на научна смелост. Поради което съм склонен да разглеждам работата като удачно направена заявка за бъдещо, още по-задълбочено изследване на целия този кръг от проблеми, които вписването в т.нар. имотен регистър, поставя, респ. поле за по-нататъшни изследвания по тях.

От друга страна е очевидно, че **широтата на изложението не съответства и чисто формално на заглавието**, т.к. докторантът е разпрострял изследването си далече извън границите на действието на вписването. На описаното съдържание по би подходило на заглавие „Вписването по българското право“ - което би било похвално, ако рецензията не следваше да направи и оценка за съотношението между съдържание и обявена тема на изследването.

Авторефератът правдиво и подробно отразява съдържанието на дисертационния труд, респ. – това на отделните глави, поради което в рецензията то ще бъде коментирано накратко. Ще се спра по-подробно само на положителните черти и критичните бележки, които могат да бъдат направени към труда.

В **Глава първа „Общи положения на вписването“** се разглежда генезисът и различните пътища, по които съвременните правни системи – континенталната и англосаксонската, стигат до сегашната уредба на вписването, разгледани са подробно историческото развитие на уредбата на вписването по българското право. В тази структурна цялост изпитвам сериозни **колебания дали в систематичен план е удачно включването и на проблема за отказа на съдията по вписванията**. Впечатление прави **богата информативност на изложението в частта относно различните виждания и твърдения за правната същност на вписването**. Следва да се подкрепи разбирането (на с. 35) критикуващо това, че вписването е съвкупност от процесуални правни действия, извършвани от СВп и службата по Вп (застъпвано от проф. Петров и проф. Марков в помагалото по ВП „Modus Studendi“). Действията на служителите имат чисто технически, обслужващ характер и те не са упоменати нито в ГПК, нито в ПВп, навсякъде в законовата формула е използвано неутралното „*вписването на....акт, се извършва...по разпореждане на съдията по вписванията*“. **Определението за вписване** (на с.37), с което завършва глава първа, 2.1. обаче следва да се окачестви като **недостатъчно** и бланкетно, най-малкото защото не разкрива кои са правните последици, с които законът свързва

вписването като ЮФ, и той не се „свързва“, а се състои от процесуалните действия на СВп и на молителя.

В Глава втора се разглежда т.нар. от докторанта „чисто оповестително действие на вписването“ – публичността и обвързването на третите лица от него с оглед тяхната добросъвестност. Достига се до коректния извод, че само по себе си вписването не поражда задължение за узнаване, а единствено право на третите лица да се осведомят. Това оценявам като **сериозен приносен момент**, като също така тази част прави впечатление със направените изводи, открояващи се със своята самостоятелност. Може да се желае повече от задълбочеността на тази глава от изследването, което струва ми се, тук е още в начална фаза на излагане на различните становище по въпроса.

В Глава трета, касаеща **актовете с оповестително-защитно действие на вписването** като че ли са най-интересните **приносни моменти в работата**, като са разгледани **особеностите на различни категории актове, където този вид действие на вписването се проявява:** такива с транслативен актове с вещен ефект; дългосрочни наеми, арендни договори; искиви молби и постановените по тях съдебни решения и т.н. При всички тях са налице хипотези на противопоставимост на акта спрямо трети лица. Удачно са съпоставени противопоставимостта при актовете с вещно-прехвърлително действие с общото понятие за противопоставимост на сделките. Похвална е **задълбочеността на разсъжденията** предложени от дисертанта по повод различните случаи, при които които вписването се ползва със защитно действие. Разглеждането на множеството хипотези прави **стила полемичен** и придава на работата **конкретика и показва** усет за **практическите измерения** на поставените въпроси. И тук обаче би могло да се желае още, като напр. бъде проведена разлика между **противопоставимост, разпространение на облигаторния ефект спрямо трети лица, непротивопоставимост и непроизвеждане действие от договорите**, разграничение с отделните хипотези на недействителност.

В Глава четвърта авторът разглежда т.нар. „**Актове със смесено оповестително-защитно и конститутивно действие на вписването**“, при което дисертантът разглежда „смесеното действие“, като надстрояване над първоначалното (оповестително и на противопоставимост), в случаите на вписване на: ипотеките; възбраните; молбата на кредитор за отделяне на недвижимите имоти на наследодателя по чл. 67, ал. 1 ЗН; отказите от право на собственост или ограничени вещни права по чл. 100 ЗС. В тази връзка поддържам принципното си разбиране, че **би могло да се преосмисли делението на видовете действия на вписването** на чисто оповестително, оповестително-защитно действие на вписването и на смесено оповестително-защитно и конститутивно действие на вписването. Като се помисли и дали при конститутивното действие, оповестително-защитното (свеждащо се до противопоставимост), не остава на по-заден план от по-интензивното – конститутивното (свързано с възникването на съответното обезпечение – ипотека, възбрана или с отказа от права върху недвижими имоти), докато противопоставимостта засяга само поредността на ипотеките. А и авторът не обосновава кое е наложило отстъплението от широко възприетото деление на видовете действия на вписването. Разбира се, това е спор по същество, на който едва ли място му е в една рецензия, пък и подреждането изглежда оригинално.

Удачни са и **повечето от предложенията de lege ferenda**, направени в **заклучението** на дисертацията.

Склонен съм да възприема **приносния характер** на част от изтъкнатите в автореферата изводи. **Не съм склонен обаче да възприема като принос:** **1)** твърдението на дисертанта, че дисертационният труд е първото монографично изследване в България, което е посветено изцяло и единствено на въпросите на действието на вписването – **първо**, защото то не е посветено изцяло и само на действието на вписването, както обосновах във встъпителната част на рецензията и **второ**, защото такова съчинение в българската литература отдавна съществува и то принадлежи именно на научния ръководител на дисертанта; **2)** аргументацията и изводът на автора, че ипотеката не е вещно право, т.к най-малкото това е теза, която е доста стара, макар и не преимуществено поддържана в българската литература. В тази връзка не считам, че е верен и изводът на дисертанта, че „от изложената аргументация става видно, че ипотечното право не е ограничено вещно право, поради което чл. 113 ЗС не намира приложение при него“. Всъщност чл. 113 ЗС има предвид само действието на противопоставимост, и не е приложим към ипотеките, т.к. при тях действието на вписването е конститутивно; **3)** не е новост в правната ни литература и изводът на автора, че вписването е елемент от фактическия състав при молбата на кредитор за отделяне на недвижимите имоти на наследодателя по чл. 67, ал. 1 ЗН.

Като **сериозен приносен момент** трябва да се оцени детайлното и аналитично разглеждане на отделните теории (вкл. обозначаването им от дисертанта като такива) за същността на противопоставимостта (с. 115-125), които в по-голямата си част са такива, обясняващи действието на вписването въобще, а не само на неговата противопоставимост. (Поради което като че ли и читателят ги очаква доста по-напред в изложението, още преди началото на изследването на отделните видове действия на вписването). С оглед обаче на преценката на значението им – към противопоставимостта, като едно от действията на вписването, авторът е избрал друг подход - да разположи тази част в началото на глава трета, посветена на актовете, за които вписването им има характерно оповестително-защитно действие.

Като **препоръка във връзка с класификациите на различните системи на вписване** (с. 16-22), би могло да се обсъди въпросът дали персоналната система по необходимост е свързана с вещно-прехвърлителния ефект на договора по латинската система (възприет и у нас), респ. с липсата по начало на конститутивен ефект на вписването на прехвърлителните договори, респ. – дали реалната система е свързана по необходимост с (и повлияна от) конститутивния характер на вписването по германската система или двата типа система – негативната и персоналната, са иманентно свързани?

Тук е мястото и да посоча **някои грешки в дисертацията, които условно могат да бъдат разделени на няколко групи.**

На първо място, това са някои технически и/или терминологични неточности, които най-вероятно са резултат на недоглеждане, като например: докато в дисертационния труд се разглеждат три вида действие на вписването: чисто оповестително действие (глава втора); оповестително-защитното му действие (глава трета) и смесеното оповестително-защитно и

конститутивно действие на вписването (глава четвърта), в съдържанието, посочено в автореферата (с. 4) при третия вид действие е изпуснато конститутивното действие; или на стр. 18 в дисертацията в две съседни изречения се поддържат две противоречиви съждения: „системата на вписванията е премахната от френското право по силата на разпоредбите в *Code Napoléon*“ и веднага след това: „Системата на вписванията е възстановена при приемането на *Le Code civil des Français* (ФГК). На места се наблюдава разговорен език, вместо професионален изказ – „писмена или по-тежка форма“, вместо „квалифицирана“ (с.28) и др.

Като че ли **по-сериозни** за един дисертационен труд грешки са свързани с **неотчитането на промени в законодателството** (напр. невярно е твърдението на с. 28, че дейността на съдиите по вписванията се финансира от бюджета на съдебната власт. С приетите промени в чл. 292, ал. 2 от ЗСВ и чл. 361 от ЗСВ, от 1 януари 2018г. паричните средства за издръжка и възнаграждения на съдиите по вписванията преминават от бюджета на съдебната власт (ВСС) към държавния бюджет (Министерство на правосъдието) или **изводи, които са открито contra legem** (като напр. категорично и de lege lata невярното твърдение, че производството по вписване не е част от нотариалните производства. Напротив, видно от чл.569, ал.1, т.5, а и т.6 и 7 ГПК, то изрично е предвидено сред нотариалните удостоверявания и вписванията се уреждат от глава 54 на ГПК „Нотариални производства“, доколкото липсват специални правила в закона за тях в частта за охранителните производства). Вярно е, че въпросът, доколко е удачен подходът на законодателя с формулировката на чл. 569, т. 5 ГПК, е спорен в теорията, но е безспорно, че вписването има специфики в сравнение с останалите охранителни производства. То не завършва със самостоятелен акт, защото съдията по вписвания не извършва нотариално удостоверяване в тесен смисъл на думата, неговото съдействие при упражняване на граждански права се свежда до волеизявление, което нарежда вписването на съответния акт.

Като критична бележка към дисертационни труд следва също така да се посочи, че на места дисертантът не отчита утвърденото в теорията разбиране, без да обосновава кое налага да се отстъпи от него. Така напр. твърдението (на с. 41), че предвиденото в чл. 21, ал. 1 ЗЗД поражда не действие спрямо трети лица само в предвидените в закона случаи, визира хипотези на сделки с рефлексно действие, не е вярно, доколкото в българската литература още от известното съчинение на проф. И. Апостолов „Сделки в чужд правен кръг“, като че ли не е оспорвана разликата между **рефлексно действие** и **действия на правните сделки в чужд правен кръг**, към които именно се причислява договорът в полза на трето лице по чл. 22 ЗЗД.

На следващо място, при добронамереността, която дължим към труда на един млад автор, не бих могъл да си обясня напр. твърдението му (с. 35), че актът, подлежащ на вписване „не бива да е нищожен на някое от основанията по чл. 26, ал. 1 и 2 ЗЗД или унищожен по силата на влязло в сила съдебно решение, поради наличието на някое от основанията по чл. 28-33 ЗЗД.. т.к. ако е невалиден, **този елемент** (има се предвид молбата на правоимащото лице по подлежащия на вписване акт) **няма да е налице и вписването няма да може да произведе предвидените в закона защитни последици относно придобити права върху недвижим имот**“. Не виждам как недействителността на подлежащия на вписване акт ще доведе до това молбата като елемент на вписването да не е налице, още повече че съгласно **ТР 7/ 2013, ОСГК, ВКС** за отказите на СВп, той няма правомощията да контролира нищожността или

унищожаемостта на представените му за вписване актове. В огромната част от хипотезите и на чл. 26 и на чл. 27-34 ЗЗД, дори СВп да може да констатира недействителността на този акт, той не може да откаже вписване. И това че вписването няма да може да произведе предвидените в закона защитни последици относно придобитите права върху недвижим имот, ще се дължи на липсата на придобито право, което да се защитава от вписването, а не на дисквалифицирането на елемента молба, както приема дисертантът.

Неясно е напр. какво е съдържанието на посочения от дисертанта „принцип на универсалност на вписването“ при положение, че чл. 2 ПВп изрично предвижда, че „вписване, отбелязване заличаване се допуска само в случаите, които са предвидени изрично в законите“

Не считам също така, че би могло да се възприеме разбирането (на с. 36), че вписването, предвид правилото на чл. 113 ЗС е **правоотменящ сложен ЮФ**. Противопоставимостта на по-рано вписания акт по отношение на по-късно вписания, макар сключен по-рано, не води до отмяна на по-късно вписания. Отмяната на издадения охранителен акт, (вкл. когато се касае за вписан нотариален акт) става единствено по съдебен ред (така изрично чл.537, ал.2 ГПК) в резултат на уважен иск за собственост, или други права, к. засягат тези на трети лица, **а не по силата на вписването**. Поради което то няма поне в чл. 113 ЗС такъв отменителен ефект. Което пък поставя въпроса, ако вписването имаше такова действие, то защо не е изследвано от дисертанта в съответни глави на дисертацията, както оповестителното, оповестително-защитното действие, респ. защо в тази част на труда не е посочено конститутивното (правопораждащо действие на вписването), което е безспорно в поне в изследваните по-долу няколко случая.

Що се касае пък за **правосъхраняването**, то не е ефект само на вписването, а на сложен ФС, който включва и вписването, но и други елементи – придобиване от симулативен приобретател, плюс субективна добросъвестност на третото лице или от приобретател по унищожяема при крайна нужда и явна неизгодност сделка; от приобретател по развален впоследствие договор или отменено дарение и др. Поради което само по себе си вписването едва ли може да се разглежда като правосъхраняващ ЮФ.

Доколкото дисертантът би приел **тези бележки**, аз бих ги окачествил като „грешки на растежа“, неизбежна последица от разбираемия стремеж на един млад автор, бързач да приключи с писането по даден проблем, т.к. други предизвикателства го чакат. Но ако това е допустимо в една научна статия, където трябва незабавно да се реагира на решението на даден казус от практиката на съда, то при дисертационния труд (с който той се представя като млад джентълмен на първия светски бал пред обществото), който дълго време ще остане неговата визитка, тези грешки би следвало да се отстраняват навреме. Онова, с което се помни един автор и се изгражда впечатлението за него, не са множеството публикации, а **високото качество на някои от тях**. Още повече когато авторът видимо е показал и досега в по-късите жанрове талант за писане, бърз рефлекс, полемичност и усет за актуалното.

Посочените бележки и изложените критики не са в състояние да променят **цялостното много добро впечатление** от сътвореното от докторанта г-н Ивайло Василев. Ако работата

беше слаба, не бих си позволил да ги направя въобще. Поради което вярвам, че те ще допринесат за повишаване качеството на представената работа.

Поради тези съображения, съм склонен да **оценя положително забележителното усилие, което дисертантът г-н Ивайло Василев е положил, да обхване тази изключително обширна тема, амбицията, която е вложил за да завърши този смислов обем в къси срокове и да вярвам, че преработката на този труд ще се появи пред читателя в един още по-задълбочен вариант.** Трудът и в настоящата му редакция покрива изцяло критериите на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане, за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „право“. По изложените съображения предлагам на почитаемото жури, да гласува положително в този смисъл.

С уважение:.....

(проф. Иван Русчев, д.н.)